

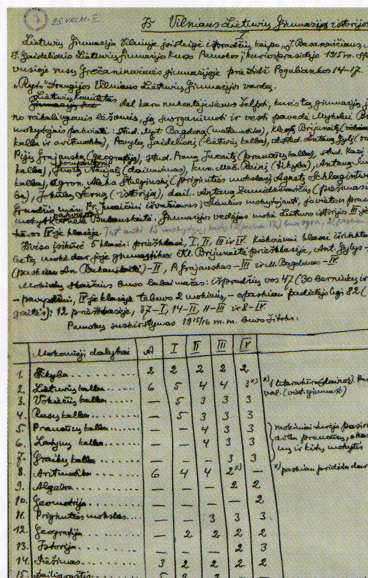
VALSTYBINĖS REIKŠMĖS BIBLIOTEKOS

Vrublevskių bibliotekoje rastas dokumentas, kurio ieškota šimtą metų. LMA Vrublevskių bibliotekoje buvo aptikti pirmosios lietuviškos Vytauto Didžiojo gimnazijos steigimo dokumentai. Šiemet gimnazija minės garbingą šimto metų jubiliejų, o sausio 22 d. joje rengiamas 100-mečio atidarymas. Itin reikšmingą dokumentą surado Vytauto Didžiojo gimnazijos mokytojas Rimvydas Ginkus, padedant Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriaus darbuotojai Rasai Sperskieni.

Šio unikalaus dokumento buvo ieškoma ilgai. Gimnazijos direktorė D. B. Puchovicienė kartu su R. Ginkumi tikrino Lietuvos valstybės centriniame archyve ir Lietuvių literatūros ir tautosakos institute esančias bylas, perskaitė daugumą dr. Jono Basanavičiaus rankraščių. R. Ginkus taip pat išstudijavo nemažai Vrublevskių bibliotekoje saugomų prof. Mykolo Biržiškos dokumentų, kuriuose užsiminta apie gimnazijos steigimą. 2015 m. sausio 16 d. mokytojas užsisakė peržiūrėti „Lietuvių draugijos nukentėjusiems dėl karo šelpiti“ 1915 m. protokolų knygą, kurioje, pasirodo, buvo saugomi pirmosios lietuvių gimnazijos Vilniuje steigimo dokumentai. Vienas jų liudija, kad 1915 m. rugsėjo mėn. pradėtas svarstyti lietuvių gimnazijos steigimo klausimas, o rūpintis gimnazijos reikalais paskirti dr. J. Basanavičius, P. Gaidelionis ir M. Biržiška. Pastarasis net tapo pirmuoju gimnazijos vedėju. Toliau dokumente teigiama, kad jau kitą mėnesį „Lietuvių draugija nukentėjusiems dėl karo šelpiti“ įsteigė lietuvių gimnazijos kurso pamokas ir skyrė piniginių įnašą, kuris sudarė pradinį biudžetą.

Ne mažiau reikšminga 1944 m. laikraštyje „Naujoji Lietuva“ išspausdinta M. Biržiškos kalbos ištrauka, kurioje teigiama, jog „šiaip ar taip, pasijautėme steigti kažką naują, tik atgaivino me jau kaip lietuvišką mokyklą 1803–1915 m. veikusią 1-ąją Vilniaus vyrų gimnaziją, kuri išaugo iš veikusios prieš tai 20 metų vadinamosios poskyrinės (powydziałowa) mokyklos, o šioji dar iš Jėzuitinės kolegijos, kurios pradžia siekia 1570 m. Tad mūsų gimnazijos tradicijos yra labai senos, artinasi prie 375 metų ir siejasi su lotyniškuoju, lenkiškuoju ir rusiškuoju Lietuvos kultūros istorijos laikotarpiais. Tačiau 1915 metais pradėdama savo ketvirtąjį laikotarpį Vilniaus gimnazija nuo pat pirmųjų savo atgaivinimo dienų virto griežtai lietuviška, visus dalykus dėstydamą lietuvių kalba <...>. Mūsų vytautinė gimnazija turi eiti Lietuvos istorijoje pirmąją lietuvių gimnaziją.“

1921 m. Europoje ir Lietuvoje geopolitinė situacija buvo sudėtinga, todėl Pirmosios Vilniaus vyrų gimnazijos likimas buvo neaiškus. Remiantis 1921 m. rugpjūčio 22 d. mokytojų tarybos posėdžio protokolu „Dėl gimnazijos vardo pakeitimo“, M. Biržiškai pasiūlius pakeisti pavadinimą ir gimnaziją vadinti „Vytauto Di-



Vytauto Didžiojo gimnazijos steigimo dokumentų fragmentas

džio gimnazija“ buvo pritarta, nes joje mokėsi ne tik berniukai, bet ir mergaitės. 1939 m. mišri Vytauto Didžiojo gimnazija buvo padalyta į dvi atskiras berniukų ir mergaičių gimnazijas, joms suteikti Vilniaus Vytauto Didžiojo valstybinės berniukų gimnazijos ir Kunigaikštienės Birutės valstybinės mergaičių gimnazijos vardai. 1940 m. pavadinimai vėl buvo pakeisti, nors darbas tęsėsi abiejose gimnazijose. Visi dalykai, išskyrus užsienio kalbas, dėstyti lietuvių kalba.

Sonata Šulcė

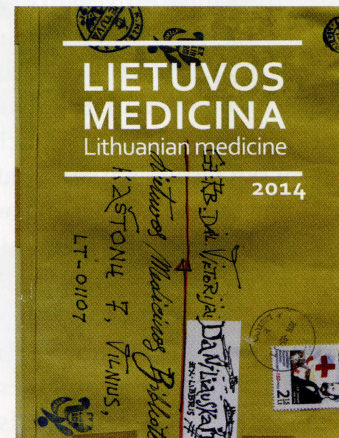
Ekslibrisų rinkinys Lietuvos medicinos bibliotekoje. Žmogaus bendravimo su knyga spekttras yra labai platus. Žmogus knygas rašo, skaito, studijuoja, renka, dovanoja. Yra žmonės knygiai. Yra knygos su istorijomis, yra knygos be istorijų. Įrašai ranka, pastabos, papildymai, nuorodos, nuotraukų ar atitinkamų iškarpių įklavimas, sudžiūtę augalų žiedai ar lapai, knygos su autografais, dovanojamų knygų įrašai – visa tai kuria knygos istoriją. Knygoje įklijuotas lapelis su įrašu „Ex libris“ (liet. „iš knygų“) rodo, kad ji priklauso asmeniui ar įstaigai. Knygos ir jos savininko pasauliai suartėja, vienas kitą papildo. Knygos, rašytos ranka, spausdintos (Europoje nuo XVI a.), įvairiausiai reprodukuotos, dabar – elektroninės. Senosios spausdintos ar rankraštinės knygos su kiekvienu pragyventu šimtmečiu darosi vis iškilesnės, svarbesnės. Knyga užsegama metalinėmis kabėmis, lyg patvirtinančiomis jos materialumą – knyga užrakinama, knyga saugoma. Tai, kas joje įrašyta, nupaisyta – slepiama. Bet yra ir žodžiai „Bralei seseris imkiet mani ir skaitkiet, Ir tatai skaitidami permanikit“ (M. Mažvydas, 1547 m.).

Pirmasis lietuviškas ekslibrisas siekia XVI amžių (V. Kisarauskas. „Lietuvių ekslibrisas“, 1991). Vienas iš lietuviško ekslibriso suklostė-

jimo laikotarpį – XX amžiaus 7–10 dešimtmečiai. 1966 m. Lietuvos dailininkų sąjungoje įsikūrė ekslibriso sekcija, kuriai vadovauja (su pertrauka) dailininkas Vytautas Valerijonas Jucys. Lietuvių dailininkai dalyvauja tarptautinėse parodose, pelno garbingus apdovanojimus. Ekslibrisai kuriami miestų jubiliejams, įvairiems įvykiams, kongresams, atskiroms temoms pažymėti. Tačiau išlieka ir ekslibrisas, sukurtas asmeniui, asmens bibliotekai kaip draugiškumo ar dėkingumo ženklas. Daug ekslibrisų sukurta medicams, su medicina susijusioms įstaigoms ar jų bibliotekoms.

Lietuvos medicinos biblioteka turi nemažą ekslibrisų medicinos tema rinkinį (daugiau nei 600 vnt.), kurį sudaro užsienio ir lietuvių dailininkų darbai. Pirmoji paroda-konkursas „Lietuvos medicina“ įvyko 1994 m., minint bibliotekos penkiasdešimtmetį. Parodą kuravo ir katalogą sudarė menotyrininkas Donaldas Strikulis. Dalyvavo 39 autoriai iš 16 pasaulio šalių. Laureatais tapo: Aušra Čapskytė, Alfonsas Čepauskas ir Alina Karlsonė. Antrosios parodos, surengtos 2004 m., tikslas buvo surinkti kuo daugiau lietuvių autorių darbų medicinos tematika. Į kvietimą dalyvauti atsiliepė 59 dailininkai, pristatyta daugiau kaip 290 ekslibrisų. Išleistas katalogas, kuris tapo vienu iš šaltinių, tyrinėjant Lietuvos medicinos ekslibriso istoriją. Turime senų ekslibrisų, sukurtų 1958-aisiais (dail. Irena Žemaitytė-Geniušienė), 1962 m. (dail. Laima Bronislava Pučkoriūtė), 1963 m. (dail. Lili Janina Paškauskaitė). Tarabildų šeima padovanojo du Domicelės Tarabildienės ekslibrisus. Daugelis darbų sukurti tradicinėmis, klasikinėmis linoraižinio, oforto ir kt. technikomis.

Šiai, jau trečiajai, parodai darbus pristatė 48 autoriai. Be nuolatinių dalyvių, atsirado jaunimo būrys. Mintį kreiptis į VDA studentus inspiravo skyriaus vedėja Regina Vaišvilienė. Bendravimo siela tarp bibliotekos ir VDA tapo Milda Dainovskytė. Bendradarbiavimas prasidėjo 2013 m., kai M. Dainovskytė surengė mūsų bibliotekoje savo estampų parodą. Vėliau kilo idėja supažindinti studentus su mūsų



Ekslibrisų parodos katalogas

ekslibrisų kolekcijos dalimi ir paskatinti juos pačius kurti ekslibrisus. Įdomu, kad atsirado ne tik konkreitiems asmenims, bet ir medicinos profesijai skirtų ekslibrisų „Onkologui“, „Neuropatologui“ ir kt. Prie ekslibriso užrašyti ir autoriaus komentarai. Apsidžiaugiau, kad šio bendravimo tęstinumas – ekslibrisų kūrimas savo dėstytojams. Parodoje taip pat dalyvavo Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos studentai (dėst. dail. Virginija Kalinauskaitė).

Atskirą vietą rinkinyje sudaro dailininko Klemenso Kupriūno kūryba. Jis kuria ekslibrisus įvairiomis technikomis. Visiems bibliotekos darbuotojams menininkas skyrė po ekslibrisą, taip juos pagerbdamas.

Nepaisydami naujų elektroninių technologijų, daugelis autorių naudoja tradicines technikas (linoraiziny, sausa adata, ofortas). Nuolatinio skubėjimo laikais sukurtas ekslibrisas, įklijuotas į knygos priešlapį, suteikia pastovumo įspūdį, priverčia stabtelėti ir pasigrožėti praturtinta knyga.

Viktorija Daniliauskaitė

APSKRIČIŲ VIEŠOSIOS BIBLIOTEKOS Kaunas

Albumo „Įsikūrę prie Nemuno“ sutiktuvs. Kauno apskrities viešosios bibliotekos (KAVB) Kultūros renginių ir leidybos grupei 2014 m. gruodis tapo džiaugsmingu darbų užbaigimo ir albumo „Įsikūrę prie Nemuno“ sutiktuvių mėnesiu.

Vykdam projektą, kurį 2012 m. inicijavo KAVB, buvo parengta senųjų (iki 1945 m.) fotografijų ir atvirukų kilnojamoji paroda apie 25 panemunės miestus bei miestelius „Įsikūrę prie Nemuno“ ir jos virtuali versija. Kadangi paroda sulaukė didelio dėmesio, projekto vadovė Rimantė Tamoliūnienė sumanė visą sukaupą, bet nepanaudotą medžiagą sudėti į leidinį. Knyga beveik 250 puslapių, į ją nepateko miestai, esantys dabartinėse Baltarusijos ir Rusijos Federacijos teritorijose (Lyda, Naugardukas, Gardinas, Ragainė, Tilžė), bet buvo įtraukti dar du Lietuvos miesteliai (Rumšiškės ir Kulautuva).

Leidiny skaitytoją supažindina su 22 panemunės miestais ir miesteliais. Pradedant nuo Druskininkų Nemunu keliaujama link Baltijos jūros, aplankant Liškiavą, Merkinę, Alytų, Balbieriškį, Birštoną, Prienus, Rumšiškės, Kauną, Raudondvarį, Zapyškį, Kulautuvą, Vilkiją, Seredžių, Veliuoną, Plokščius, Raudonę, Gelgaudiškį, Panemunės pilį, Jurbarką, Smalininkus ir baigiant kelionę Rusnėje. Pristatant kiekvieną gyvenvietę pirmiausia pateikiama šiuolaikinė tos vietovės nuotrauka iš paukščio skrydžio (jų autorius – jaunas fotografas Paulius Spūdys), herbas, trumpa gyvenvietės istorija, prisimenami ten gyvenę žymūs ir kraštui nusipelnę šviesuoliai. Knygos rengėjų tikslas buvo kiekvienos vietovės savitumą atskleisti kuo vizualiau, perteikiant to meto dvasią, todėl pagrindinė leidinio medžiaga – ikonografinė Lietuvos kultūros ir istorijos paveldo dalis – senosios nuotraukos ir atvirukai.



Albumo apie panemunės miestus sudarytoja Rimantė Tamoliūnienė

„Senose archyvinėse nuotraukose – laikas, kai Nemunu dar plaukiojo garlaiviai, akmeniniu grindiniu dardėjo arkliais kinkytos karios ir pirmieji automobiliai, gatvėse ir parkuose švenčių metu grojo dūdų orkestrai, ėjo procesijos, o miestelių aikštėse šurmuliavo turgūs. Fotografai, fiksavę miestelių kasdienybę, šventes, svarbius įvykius ar gražų gamtos ir architektūros suformuotą kraštovaizdį, – savotiški tų laikų metraštininkai. Vieni jų darbai užburia romantišku paslaptinumu, kiti tik dar labiau sustiprina laiko padarytas žaizdas. Todėl žvelgdami į senuosius atvirukus ir fotografijas ne tik aiškiai regime laiko slinkties pėdsakus, bet ir atrandame daug netikėtų faktų, keičiančių požiūrį į praeitį ir dabartį“, – teigia knygos sudarytoja R. Tamoliūnienė.

Galima pasidžiaugti, kad skaitytojas čia ras ir dar niekur nepublikuotų nuotraukų. Nors rengiant leidinį peržiūrėta daugybė ikonografinės medžiagos ir didžioji jos dalis liko nepanaudota, skaitytojų dėmesiui siūloma daugiau nei 450 fotografijų bei atvirukų. Visi jie buvo atrinkti iš archyvų, muziejų ir bibliotekų fondų, kolekcininkų bei tų kraštų gyventojų asmeninių rinkinių. Pastarieji – bene vertingiausi ir gausiausi, stebinantys retumu. Itin daug padėjo kolekcininkai – Vidmantas Staniulis, Antanas Burkus, Giedrius Černiauskas, Andrius Dručkus, Henrikas Kebeikis, prof. Liudas Mažylis, Adomas Miliuskas, Almantas Miliuskas, Jonas Palys, prof. Stanislovas Sajauskas ir kiti, atvėrę savo kolekcijų lobius, dalijęsi sukauptomis žiniomis. „Nuotraukų atrankos kriterijais tapo ne tik taikliai atspindėtas vienas ar kitas svarbus miestelio bruožas, įvykis, bet ir jų įtaigumas, retumas, meninė įkrova, o kartais gal ir subjektyvumas“, – pastebi R. Tamoliūnienė.

Tarsi vainikuodama leidinio rengimo ir leidybos darbus bei atsidėkodama visiems pagalbininkams, KAVB gruodžio 5 d. pakvietė į knygos „Įsikūrę prie Nemuno“ sutiktuves. Vakaro svečiai tapo garlaivio „Kaunas“ keleiviais, o laivo kapitonas jiems pristatė iš archyvinės vaizdo medžiagos sukurta filmą apie visus leidinyje minimus panemunės miestus ir miestelius. Nuoširdžias padėkas ir sveikinimus keitė „Ponios Daivos salonėlio“ iš Klaipėdos romansai, retro stiliaus drabužiais pasipuošę „tamstos“ ne tik sukosi šokio sūkurėje, bet ir

čia pat veikusiame „kromelyje“ galėjo įsigyti vieną kitą leidinį ar fotografiją.

Džiugu, kad ilgai rengtas ir lauktas albumas „Įsikūrę prie Nemuno“ pagaliau pasiekė skaitytojus. Nors dėl nedidelio tiražo visiems norintiems nepavyks jo įsigyti, susipažinti su knyga bus galima šalies bibliotekose. Tebūna tai dovana visiems panemunės gyventojams ir Lietuvai. Galbūt versdami albumo lapus išgarsinsite, kaip iš jaunystės ataidi J. Marcinkevičiaus poezijos eilutės: „Toli toli, seniai seniai: žali žali panemuniai“...

Ieva Birmantaitė

Klaipėda

Dovana miestui – „Krašto paveldo gidas“.

2014 m. spalio viduryje sutiktas I. Simonaitytės viešosios bibliotekos ir UAB „Dizi“ kūrinys – „Krašto paveldo gidas“. Tai interaktyvus žemėlapis su skaitmenintomis buvusių ir esamų Klaipėdos miesto kultūros paminklų – pastatų, gatvių, statinių, aikščių, skulptūrų, kitų lankytinų objektų – nuotraukomis ir jų aprašymais.

„Krašto paveldo gidas“ yra pritaikytas išmaniesiems telefonams, planšetiniams ir įprastiems kompiuteriams. Gidu patogiu naudotis (prieiga internetu www.krastogidas.lt) vaikštinėjant mieste ir tyrinėjant kultūros paveldo objektus. Galima tyrinėti pačiam arba keliauti gido siūlomais maršrutais.

Gido naudotojai gali susipažinti su Klaipėdoje esančiais paveldo objektais ir tais, kurių jau nebėra – sovietmečio ar prieškarinio paminklais. Gido turinys šiuo metu apima dabartinės Klaipėdos miesto ribas, tačiau ateityje kūrėjai ketina įtraukti ir Klaipėdos rajono, Kretingos, Palangos, Plungės, Neringos ir Šilutės kultūros paveldo objektus.

Tinklalapyje gausu lankytinų vietų nuotraukų, suskaitmenintų negatyvų, atvirukų, o jų aprašymus galima skaityti keturiomis kalbomis: lietuvių, rusų, vokiečių ir anglų.

Gidas bus nuolat atnaujinamas: ketinama sukurti daugiau teminių maršrutų, papildyti vaizdo ir garso įrašų, tekstinės bei grafinės medžiagos archyvą.

Spalio viduryje su gidu susipažino per 400 moksleivių ir studentų, buvo rengiami gido pristatymai, kuriuose dalyvavo daugiau kaip 60 atstovų iš įvairių organizacijų.

Rengdami edukacinius užsiėmimus gido kūrėjai skatina jaunimą, vaikus su tėvais leisti daugiau laiko Klaipėdos senamiestyje, pasidalyti gido turiniu su gyvenančiais užsienyje, pakviesti virtualiai pasivaikščioti po miestą ir, naudojantis „Google Street View“ sistema, apžiūrėti pažymėtus kultūros paveldo objektus.

Prie gido kūrimo ketina prisidėti įvairios kultūros, švietimo bei socialinės institucijos. Jis pildomas gausia savivaldybės Kultūros skyriaus darbuotojų pateikta medžiaga, o kiek vėliau ketina prisidėti Lietuvos architektų sąjungos Klaipėdos skyrius bei Pajūrio regioninio parko direkcija. Didele dalimi gide pateiktų skulptūrų ir paminklų nuotraukų bei jų aprašymais